

Милош Б. СТАНИЋ*

Институт за упоредно право, Београд

ПРЕАМБУЛА КАО ОДРЕДНИЦА СРПСКОГ УСТАВНОГ ИДЕНТИТЕТА**

Апстракт: У раду се аутор бави стварањем повезнице између преамбуле српског Устава од 2006. године и појма уставног идентитета и то у делу у којем се у преамбули помиње Косово и Метохија. У првом делу се бави настанком и појмом преамбуле, док се у другом одређује њена правна природа. Затим, указује се на проблематику дела преамбуле који се односи на Косово и Метохију. На крају, аутор, објашњавајући појам и значај уставног идентитета прави повезницу између Косова и Метохије у преамбули и уставног идентитета наше земље, те закључује да је намера уставотворца вероватно била „уклесивање” Косова и Метохије у наш уставни идентитет.

Кључне речи: Косово и Метохија, преамбула, уставни идентитет.

О ИСТОРИЈАТУ И ПОЈМУ ПРЕАМБУЛЕ¹

Када погледамо давно уназад, нешто што подсећа на уставне преамбуле какве их данас познајемо, већ можемо да пронађемо код Хамурабија у његовом *Законику*, док се расправа о важности оваквих текстова налази још у антици (Voermans et al. 2017: 6–7), па се тако у Старој Грчкој предвиђало да правни акти тога доба не би требало само да садрже класично нормативно обличје, него је потребно да садрже и одређене убеђујуће и свечане делове (Ginsburg et al. 2014: 107). Но, иако је претеча преамбула у савременом значењу датирала још из старог века, модерни корени уставних преамбула се налазе у британској пракси да краљевски декрети и статути садрже одређене уводе, односно изјаве којима се описује разлог доношења акта (Ginsburg et al. 2014: 107). Када је о модерној држави реч, прва преамбула се јавља, логично је, заједно са првим уставом, Уставом САД од 1787. године, а садржи је и први европски устав, онај француски из 1791. године (Јовичић 1977: 107–108). Занимљиво је и да је преамбула Устава САД практично постала легендарна (Orgad 2010: 714; Ginsburg et al. 2014: 108). У наше време, а ако зађемо на терен упоредног уставног права, можемо да констатујемо да се она често појављује у уставним текстовима, те би се рекло и да она представља „убеђљиво преоваљујућу особину

* ORCID 0000-0001-8849-7282, stanicmisa@gmail.com

** Овај рад је настао као резултат истраживања у оквиру пројекта „Право и циљеви одрживог развоја: Први део” који у 2026. години спроводи Институт за упоредно право уз финансијску подршку Министарства науке, технолошког развоја и иновација (евиденциони број: 451-03-33/2026-03/200049 од 5. 2. 2026).

1 Аутор се преамбулама устава бавио и у радовима: Станић 2019; Petrov, Stanić 2019.

савремених устава” (Кутлешић 2010: 62) и да „тек нешто мање од једне трећине укупног броја устава не садржи преамбулу” (Orgad 2010: 716; Кутлешић 2010: 62). Дакле, упоредноправно гледано, уставне преамбуле су широко прихваћене, што имплицира њихову важност.

Када је о правним писцима реч, јасно је да код дефиниције појма *преамбуле* заправо једино нема проблема. Тако, Миодраг Јовичић преамбулу крајње једноставно одређује као текст који се налази на почетку устава и који претходи нормативном делу устава (Јовичић 1977: 107–108). Ратко Марковић додаје да је она текст који претходи правним нормама, чија форма нису чланови, чији је садржај слободан, више узвишено реторски и свечан. Место јој је испред назива самог правног акта, устава или испод њега (Марковић 2013: 40). Хрватски теоретичари Смиљко Сокол и Бранко Смердел је посматрају као својеврсни начелни увод у класични део устава, онај са правним нормама, свечан, који се одликује посебним, слободним стилем, који је често са много патоса (Марковић 2013: 40). Према Хансу Келзену, крајње језгровито, она представља свечани увод који шаље поруку о различитим циљевима самог устава, како политичким, тако моралним и религијским (Алијевић 2012: 285). Преамбулу у формалном и материјалном смислу разликује Владимир Микић, који тврди да је у формалном смислу она увод у нормативни део. Он је означава као део који нас уводи у устав, а најбитније је да буде препозната њена посебност, која се огледа у оном материјалном својству, а састоји се у приказивању историје доносиоца устава, односно његових темељних вредности и начела (Микић 2014: 433–434; Voermans et al. 2017: 15). Исти аутор пише да се преамбули приписује претензија да најнепосредније изрази оне кључне категорије које „објашњавају” читав устав. Преамбула, дакле, као „предговор”, односно „увод” у уставни текст, одликује се дикцијом која је „слободнија, више ораторска и свечана”. Она се препознаје и по одсуству тишизације у уобичајеној форми чланова, а једна од њених примарних функција је да се садржај уставног документа исправно протумачи (Микић 2013: 1–2).

Преамбуле, се истовремено обраћају како уставотворцима тако и носиоцима суверености, грађанима, изражавајући потребе, али и пројекције развоја конкретне државе (Ginsburg et al. 2014: 102; Нека 2013: 163), што је, у потпуности, у складу са значењем латинске речи *preambulare* која значи корачати напред (Voermans et al. 2017: 6). Поред загладаности у будућност, ближу или даљу, оне су „водичи” грађана у устав, јер им приближавају највиши општи правни акт, употребљавајући, у принципу, њима разумљив језик, приближавајући им устав као, можда, њима сувише апстрактни правни акт (Häberle 2000: 50; Häberle 1998: 162). Преамбуле, „могу да артикулишу и дају легитимитет дубоким политичким променама. Оне могу пружити сврху и образложење, те служити као декларација веровања политичке заједнице. Из тог разлога, за разлику од многих других делова устава, важност уставних преамбула није ограничена на правну и политичку арену. Културно специфичан, њихов једноставан, али директан језик може прожети друштвено и културно ткиво, делујући као потенцијални тотем за државу, заједницу и појединца” (McKenna et al. 2001: 382). Овде можемо да уочимо једно својство преамбуле – да њена свечарска форма, пуна јаких израза, не одражава често њену „приметност” у јавности, а тако не би смело да буде, јер она је својеврсно показивање самих „темеља” сваке уставне грађевине.

ПИТАЊЕ ПРАВНЕ ПРИРОДЕ ПРЕАМБУЛЕ

Проблем правне природе преамбуле је сложен. Њега узрокују управо њена својства, односно одсуство чисто правних елемената у њој. Она садржи двојство политички-историјског и правног, што одређивање њене правне природе чини одвећ тешким (Mikić 2014: 435). Логично, ту се ствара неизвесност, коју примећују правни писци, који и покушавају да реше својеврсну „квадратуру круга”, покушавајући да је сместе у оквир политичког или правног или негде у међупростор, чинећи све време разлику између њених елемената (Ваџић 2013: 7). Но, најмудрије је кренути од самог почетка и видети да ли њу, преамбулу, можемо да посматрамо као део устава. Уколико можемо да сматрамо да је она део устава, логички је след да она има уставну правну снагу, а најзгодније је да творци устава одреде њен правни статус, како би се избегло свако евентуално тумачење. У супротном, на крају би реч о томе могао да пружи и уставни суд (Orgad 2010: 731; Voermans et al. 2017: 20). Решењу не доприноси ни чињеница што уставотворци ретко одређују правну природу преамбуле (Симовић, Петров 2018: 89). Разуме се, постоје и они који нуде некакве „назнаке”, који наговештавају правни статус преамбуле, која се, на пример, налази испод назива акта (Voermans et al. 2017: 20–21), што поједини теоретичари сматрају као недвосмислен показатељ правне природе преамбуле. Разуме се, када је то случај, она је део устава у нормативном смислу и обрнуто (Марковић 2013: 40). Можемо да кажемо да су мишљења правне теорије подељена, те да три преовлађују. Прво становиште потенцира саму садржину преамбуле, те услед чињенице да она често садржи и ванправне елементе, сматра се да она нема правно дејство, већ само ванправна својства (Пајванчић 2009: 9; Кутлешкић 2010: 71; Ваџић 2013: 10). У складу са тим погледом, Ханс Келзен држи да она изражава само политичке и друге ванправне идеје које је теже остварити уставом (Јовичић 1977: 125). Слично томе, у нашој литератури се каже да је „преамбула прича о уставу, док је устав правна норма” (Марковић 2013: 8). Другим речима, преамбула је свечана политичка изјава, она стоји као какав увод у саме норме устава, због чега остаје без нормативне вредности (Šturanović 2023: 85).

Други начин размишљања међу правним писцима се држи процедуралног дела, те јој дају исту правну природу као и целом уставу, јер их усваја исти доносилац у истом поступку (Кутлешкић 2010: 72, 75), као и било који други део уставног текста (Ваџић 2013: 8; Кутлешкић 2010; Алијевић 2012: 287). Она, уколико се предлаже, мења и усваја на исти начин као и сваки други део устава, сматраће се саставним делом устава и сходно томе има снагу уставне норме (Šturanović 2023: 85). Како би се поткрепило овакво резонување, прави се паралела са другим гранама права, јер многи акти и у оквиру њих немају форму класичне правне норме, али им се не негира правна вредност (Кутлешкић 2010: 74). Напротив, каже се да преамбуле у себи садрже, ако ништа друго, одговарајућа начела, те на тај начин и релевантну правну садржину (Јовичић 1977: 123–124). Свакако, уколико је тако посматрано, она може да служи у процесу тумачења, те да тако добије правну релевантност (Ваџић 2013: 8), јер се она не може одрећи делу правног акта који служи таквој сврси (Марковић 2013: 41).

Дакле, преамбули се приписује ограничен дomet и посматра се само као по-моћно средство за тумачење, позиционирањем правних норми у одговарајући друштвенополитички контекст (Šturanović 2023: 85). Интересантно је и резонување

Карла Шмита који прави дистинкцију између „уставног права” и „устава”. Према његовом схватању „уставно право” су заправо нормe, док је „устав” основа, „изворник” уставног права, односно норми. Управо се „устав” често може пронаћи у преамбулама, које је према њему погрешно третирати као „луке прокламације” (Orgad 2010: 726). Најмање заступљену, трећу групу, чине они аутори који имају помиљив став, те покушавају да на неки начин приближе прва два становишта. Тако, по њиховом мишљењу, свака преамбула има своје решење о њеној правној природи, пошто свака има различиту структуру (Јовичић 1977: 128–131; Алијевић 2012: 287). Слично томе је Миодраг Јовичић разврстао преамбуле у три групе и то на оне које су правно релевантне, оне које то нису, те оне које могу да послуже приликом тумачења (Јовичић 1977: 126–132). Инспирација за оваква резоновања долази из Француске у вези са Уставима из 1946. и 1958. године, односно због чињенице да је у њих укључена Декларација о правима човека и грађанина (Кутлешић 2010: 71). Овакво становиште делује да има солидно правно утемељење, ради самих својстава преамбуле. Наиме, она има слободнију форму и управо је таква форма чини погодном да питање њене правне природе не буде у сваком случају подједнако одређено. Другим речима, преамбула мора да остане слободна у својој садржини и форми, те да у зависности од прилика конкретне преамбуле и конкретне државе одреди и њена правна природа.

Иначе, у пракси је занимљив пример две државе у којим се преамбула, у савременом смислу, прво и појавила, а то су САД и Француска, па у САД преамбула нема правно дејство, за разлику од Француске (Ginsburg et al. 2014: 104). Ипак, у САД овакав став није прошао без критика, те се у оквиру њих наглашава правна релевантност преамбуле (Orgad 2010: 721), а она се помиње и у судским поступцима, посебно у издвојеним мишљењима (Ваџић 2013: 9). Преко Атлантика, у Француској се слично као и у САД прво није признавала правна важност преамбуле, али је такав став промењен, те је постао дијаметрално супротан (Микић 2014: 437–438), одлуком Уставног савета од 1971. године. Ова одлука је толико битна да је неки сматрају француском верзијом одлуке Врховног суда САД у случају Мербури против Медисона, по својој важности (Ваџић 2013: 10). Касније, Уставни савет је често користио преамбулу приликом доношења одлука, што говори о њеном значају, на тај начин, на функционисање саме државе, у правном, али и у политичком смислу (Ваџић 2013: 11). Гледано у другим земљама, у Немачкој, преамбула нема правно обавезујућу снагу, али се све чешће користи у тумачењу устава (Orgad 2010: 725), док је Врховни суд Индије утврдио да цела структура Устава у себе укључује и његову преамбулу (Ginsburg et al. 2014: 113).

Примера ради, на другом крају света, у држави-континенту Аустралији, није постојала иницијална сагласност, те је у почетку била „опрезна” употреба преамбуле, да би се она касније проширивала (McKenna et al. 2001: 388 i dalje). Уставни суд БиХ „се у једној својој одлуци позвао и на једну одлуку канадског Врховног суда која говори о ’природи’ уставних принципа којима су прожете одредбе преамбуле, па је закључио да поједине алинеје Преамбуле имају нормативни садржај који је правно значајан, уз образложење да за разлику од устава многих других земаља, Устав БиХ је саставни део једног међународног споразума” (Алијевић 2012: 292–294). Можемо да закључимо да полако, али сигурно, све више преовладава

схватање у прилог преамбули као делу устава који има правну снагу (Mikić 2014: 435), односно да она правно обавезује (Mikić 2014: 439), док схватање о њој као политичкој декларацији, елементу „декора” јењава (Симовић, Петров 2018: 91). У оквиру сада преовлађујућих мишљења, на њу се гледа или независно, као на класичну правну норму или као део устава који помаже у његовом тумачењу, у најмању руку (Orgad 2010: 715; Voermans et al. 2017: 89–90; Mikić 2014: 435), поспешујући, у складу са схватањем немачке теорије, интегритет устава као правног акта, чиме се доприноси и ојачавању вредности прокламованих највишим општим правним актом у некој држави (Voermans et al. 2017: 90–91).

О ПРОБЛЕМАТИЦИ ПРЕАМБУЛЕ СРПСКОГ УСТАВА

Наша јужна покрајина изазива бројна отворена питања у многим областима друштвеног живота (Мијатовић, Недељковић 2025; Мијатовић, Сарафова 2025; Антоновић 2025; Бурсаћ 2025; Митровић, Перић 2022). Негде, у складу са тим, преамбула српског Устава од 2006. године је изазвала бројне контроверзне реакције, нарочито због њеног дела који се односи на Косово и Метохију (Косјанчић 2008: 251). Конкретно, када је реч о статусу наше јужне покрајине, у преамбули Устава Републике Србије од 2006. године, наводи се да је покрајина Косово и Метохија саставни део територије Србије, да има статус суштинске аутономије у оквиру суверене државе Србије и да из таквог статуса покрајине Косово и Метохија произлазе уставне обавезе свих државних органа да подржавају и штите државне интересе Србије на Косову и Метохији у свим унутрашњим и спољнополитичким односима. Јасно је да је један од разлога усвајања Устава жеља уставотвораца да истакну да је територија Косова и Метохије саставни део територије Републике Србије (Ђukić 2022: 59), што нам, разуме се, говори о важности политичког статуса јужне српске покрајине за уставотворца, као и о његовом недвосмисленом науму да положај и статус буде сасвим у складу са оним што је наведено у преамбули поводом Косова и Метохије, истовремено уз постојање неискључивости да ће тај статус заиста такав и бити, те схваћен од стране свих државних органа, што сигнализира семантички редувантна, али прагматички маркирана клауза „следити” у самој преамбули (Јанићијевић 2013: 23).

Преамбула Устава Републике Србије је нешто дужа (Ђukić 2022: 60–61). Када је реч о самој садржини преамбуле, примећује се да се препознају „три декларативна (апстрактна) и три конкретна елемента. У прву групу треба уврстити: (1) навођење „државне традиције српског народа” и (2) „равноправности свих грађана и етничких заједница у Србији” као полазних основа конституисања државне (политичке) заједнице, односно (3) истицање тезе да грађани чине *pouvoir constituant*, односно да је доношење Устава чин њихове суверене воље. Са друге стране, у конкретне елементе преамбуле уврштавају се: (1) формулација према којој је „Покрајина Косово и Метохија саставни део територије Србије”, (2) теза да та покрајина ужива „положај суштинске аутономије у оквиру суверене државе Србије” и (3) последица оваквог стања ствари која се састоји у уставној обавези повереној свим државним органима да „заступају и штите државне интересе Србије на Косову и Метохији у свим унутрашњим и спољним политичким односима” (Mikić 2013: 3).

Када је реч о конкретним елементима преамбуле, упоредноправно гледано, сличне формулације није лако пронаћи у другим уставима, пошто је изузетно ретко ближе одређивање статуса територијалних ентитета у односу на целину уставноправног поретка (Mikić 2013: 4). Такође, питање „који је циљ помињања Косова и Метохије три пута у краткој преамбули кад је оно ’у оквиру суверене Србије’” чини се оправданим. Чињеница је да, уколико се прихвати да је намера уставописца била да очување Косова и Метохије представи као вредност која претходи самом Уставу, ради се о неубичајеном опредељењу, с обзиром на упоредне образце. Од шест елемената преамбуле ниједан садржајно „не прелази праг” упоредне класификације функција преамбуларног дела устава. Ништа, дакле, што преамбула садржи нема самостално значење, које не би могло да буде реализовано самосталним тумачењем (односно, применом) нормативног дела Устава (Mikić 2013: 9).

Заиста, када се погледа стриктно нормативно, може се пронаћи потпуна оправданост оваквих становишта, ако се посматра из угла уставноправне науке. Ипак, тако се чини само „на први поглед”. Наиме, можемо да поставимо и питање, шта је уставотворца подстакло да сачини овакву преамбулу, те да ли је уопште имао узоре у упоредном праву, односно, да ли су му они и били потребни? Чини се да је специфичност решења нашег уставотворца условљена и посебношћу ситуације у којој се налази наша земља. Имајући то у виду, уставотворац није ни могао ту да има узоре, већ је вероватно науцио да у уставу нормативно и ваннормативно пружи највиши степен правне заштите нашој јужној покрајини. Разуме се, био би сасвим, правно гледано, довољан и онај нормативни део Устава који се односи на Косово и Метохију, али се убацивањем оног пара или ваннормативног, свесно или несвесно, уставотворац запутио једним другим, такође специфичним путем у уставном праву. То је питање уставног идентитета. Неспорно је да је сваки уставотворац стваралац или „рушитељ” уставног идентитета, а често и неко ко га само „ослушкује” у народу и из старих предања. Слично преамбули, уставни идентитет је потцењен у пракси, иако има изузетно високу правну, али и политичку вредност о чему је аутор и раније писао (Stanić 2021). Стога, када се ово питање другачије сагледа, онда долазимо до спознаје о могућој жељи да уставотворац додатно „угради” Косово и Метохију у уставни идентитет, уставно биће Србије, додајући још једну, само на први поглед мање важну, а на сваки следећи, изузетно битну заштиту Косова и Метохије.

О УСТАВНОМ ИДЕНТИТЕТУ

Уопштено гледано, када је о уставном идентитету реч, на почетку би ваљало да имамо на уму две чињенице. Прво, и поред тога што појам уставног идентитета није нов, он се израженије појављује у последњих неколико година (Blagojević 2017: 210). Друго, проблем са концептом уставног идентитета је што је он често „неухватљив” појам, који се, стога, оспорава у правној науци (Kovács 2017: 1706). Његовој „неухватљивости” доприноси и чињеница да уставни идентитет садржи три временске димензије. Његова клица је у прошлости, служи у садашњости, развијајући се проспективно за будућност. Практично, његова основна карактеристика је стална могућност промене, прилагођавања (Drinóczy 2020: 115). То значи

да уставни идентитет није статична, већ променљива категорија (Son 2017: 470), не само у времену већ и у простору, пошто се динамика настанка и преобликовања уставног идентитета разликује у свакој држави. Такође, поред тога, сама чињеница да једна земља има устав као највиши правни акт у формално-правном смислу те речи, није довољна као показатељ да она поседује уставни идентитет. За почетак, нужно је да има највиши правни акт одговарајуће садржине, односно да устав буде такав да отеловљује принципе модерног конституционализма (Јовановић 2011: 13).

Ипак, то је само први корак, јер уколико се само загледамо у устав и његове норме, схватићемо да ћемо тамо пронаћи одвећ мало показатеља о уставном идентитету. Морамо се трудити да њега проналазимо истражујући историју, обичаје једне политичке заједнице, односно њену политичку културу у којој се он отеловљује (Kovács 2017: 1720). Заправо, техника је јасна. Наиме, уставне норме, разуме се, остају непромењене. Но, креативношћу оних који тумаче устав, они имају две опције. Прва, држећи се конкретног слова највишег правног акта, без било какве креације, а друга, коју ће обележити креација и схватање ширег уставног контекста (Corgias 2016: 22). У оквиру друге могућности, уопштено казано, мора да се зна о којој политичкој заједници је реч, те које су њене карактеристике, њена природа (Drinóczi 2020: 114), те након таквог утврђења и одређења можемо да одредимо и његову садржину.

Имајући у виду његову „флуидну” природу, логично и саме дефиниције уставног идентитета су поприлично бројне. Сумарно гледано, чини нам се да је адекватна дефиниција која одређује

уставни идентитет као уставне идеје и принципе фундаменталне за уставни систем. Постоји и схватање да се уставни идентитет односи на уставне идеје и принципе који постоје на основном нивоу. Затим, уставни идентитет је уставни у смислу да се односи на дубоке идеје које се односе на природу устава, уставну структуру, уставна права и социјално-економске уставне принципе који подупиру свакодневне уставне праксе, које су обично кодификоване у уставном тексту. Треће, уставни идентитет је идентитарни у смислу да уставне идеје и принципи представљају уверења о дугорочним циљевима, тежњама и опредељењима која чине суштину уставног права у некој држави (Son 2017: 470).

О ПРЕАМБУЛИ КАО ОДРЕДНИЦИ СРПСКОГ УСТАВНОГ ИДЕНТИТЕТА

Ипак, иако је нормативно оправдано да се постави питање о њеној функцији, чини се да преамбула нашег Устава има знатно дубље значење. Примера ради, она се односи на Косово и Метохију, које поред своје територијалне димензије, има изузетно важну духовну димензију за српски народ, јер је то територија која је симбол хришћанских и традиционалних вредности Србије (Ђukić 2022: 60–61). Такво значење се нужно „прелива” и на нормативни део Устава, пружајући значајно другачију димензију читавој проблематици. Заправо, чини се, како би на овом месту требало да се „укључи” питање уставног идентитета, као један „фактор” често запостављен у науци уставног права, а који може да пружи одговоре на многа питања. Чини се да је то случај и са нашим Уставом.

У смислу уставног идентитета и преамбуле, чини се да је она порука, посебно јавности, у вези са тренутним статусом Косова и Метохије таква да Србија има уставну обавезу да очува свој територијални интегритет и суверенитет на целој својој територији и да легитимно полаже право на Косово и Метохију као своју територију (Bujwid-Kurek 2020: 12). То питање је својеврсно претходно питање, које се тиче територије на којем се конституише неко уставно сопство. Чини се потпуно очигледним да је за одређење уставног идентитета Србије од пресудног значаја да ли се држава простире у датом делу територије (Јовановић 2011: 21) Стога, предвиђање Косова и Метохије и у преамбули, а не само у нормативном делу је у складу са оним што је преамбула, често као део устава који има за циљ да изрази основне вредности и тежње нације и повеже их у складну целину. Она се односи на преседане који су створили устав и објашњава њихову политичку мотивацију. Поред тога, може да садржи завете, жеље и афирмације принципа које није увек лако објаснити у тексту устава. Она може да смести устав у његов историјски и политички контекст, јер је, како смо видели, на раскрсници између политике и права (Šturanović 2023: 83).

Другим речима, а у вези са уставним идентитетом, у преамбули је представљена историја доношења устава као и суштинска начела и вредности нације. Њена сврха је да постави основну структуру друштва и његову уставну веру, изражавајући уставни идентитет. Слободна форма изражавања у преамбули омогућава јој да, кроз вредности које прокламује, обезбеди својеврсни оријентир за будући развој једног друштва, као и да нагласи важна отворена питања у контексту међународних односа (Šturanović 2023: 84–86). Она се ту, пре свега, појављује као средство за одређивање циља који се жели постићи доношењем највишег правног акта, устава (Radovanović 2020: 97). Ипак, њеном пажљивом анализом може да се стекне увид у темеље политичког система заједнице, њене доминантне вредносне оријентације и, уопште, њене „сврхе”. Ова граница је подложна променама унутар сваког појединачног друштва, сходно његовој интерној уставноисторијској динамици (Mikić 2013: 1–2). Када се погледају сва ова становишта, онда се добије сасвим другачија „визура” преамбуле српског Устава од 2006. године. Она, као и свака преамбула стоји испред устава, али се чини да је то у нашем примеру и исправан контекст, јер отелотворује основне уставноправне вредности и циљеве нашег друштва.

ЛИТЕРАТУРА

- Alijević 2012: Maša Alijević. „Tekst preambule kao pomoćna metoda tumačenja ustava”. *Analni Pravnog fakulteta u Zenici*, br. 5, 283–300.
- Антоновић 2025: Ратомир Д. Антоновић. „Злочини из мржње почињени на простору Косова и Метохије”. *Башићина*, св. 66, 255–266.
- Bačić 2013: Arsen Bačić. „Konstytucionalizam, historizam i postmodernizam”. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, br. 1. Split: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 1–15.
- Blagojević 2017: Anita Blagojević. “Procedures Regarding National Identity Clause in the National Constitutional Court’s and the CJEU’s Case-Law”. *EU and comparative law issues and challenges series*, br. 1. Osijek: Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku, 210–237.
- Bujwid-Kurek 2020: Eva J. Bujwid-Kurek. “Constitutional preamble-expression of identities of post-Yugoslav states in the transformation process”. *Culture and identities*. Eds. Jasmina S. Petrović. Vesna D. Miltojević. Ewa J. Bujwid-Kurek. Biljana Č. Milošević Šošo. Beograd: Serbian Sociological Association, Institute for Political Studies, Belgrade, 5–16.

- Бурсаћ 2025: Борис Љ. Бурсаћ. „Тероризам Ослободилачке војске Косова”. *Башњина*, св. 66, 267–286.
- Voermans et al. 2017: Wim Voermans, Maarten Stremmer, Paul Cliteur. *Constitutional Preambles, A Comparative Analysis*. Cheltenham UK, Northampton USA: Edward Elgar Publishing.
- Ginsburg et al. 2014: Tom Ginsburg, Nick Foti, Daniel Rockmore. “‘We the Peoples’: The Global Origins of Constitutional Preambles”. *The George Washington International Law Review*, br. 46. Washington: *The George Washington University Law School*, 101–136.
- Drinóczy 2020: Tímea Drinóczy. “Constitutional Identity in Europe: The Identity of the Constitution. A Regional Approach”. *German Law Journal*, br. 2, 105–130.
- Đukić 2022: Dalibor Đukić. “Christian Values in the Constitutions of Serbia and Greece”. *Central European Journal of Comparative Law*, br. 3. Budapest: Central European Academic Publishing, 57–74.
- Јанићијевић 2013: Марко Јанићијевић. „Имплицитне вредности у преамбулама устава на српском и енглеском језику: критичкопрагматички приступ”. *Наслеђе*, бр. 10, 19–29.
- Jovanović 2011: Miodrag Jovanović. „O ustavnom identitetu – slučaj Srbije”. *Ustav i demokratija u procesu transformacije*. Ur. Milan Podunavac. Beograd: Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Udruženje za političke nauke Srbije, 9–30.
- Јовичић 1977: Миодраг Јовичић. *О уставу, теоријско-компаративна студија*. Београд: Савремена администрација.
- Косјанчић 2008: Rudi Kosjančić. “Verfassung Serbiens als selbstständiger und unabhängiger staat”. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, br. 3, 250–256.
- Kovács 2017: Kriszta Kovács. “The Rise of an Ethnocultural Constitutional Identity in the Jurisprudence of the East Central European Courts”. *German Law Journal*, br. 7, 1703–1720.
- Кутлешкић 2010: Владан Кутлешкић. „Преамбуле устава-упоредна студија 194 важећа устава”. *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 2, 60–76.
- Марковић 2013: Ратко Марковић. *Уставно право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- Мијатовић, Недељковић 2025: Марина Д. Мијатовић, Игор Љ. Недељковић. „Родна перспектива уставноправне заштите интерно расељених лица са Косова и Метохије”. *Башњина*, св. 67, 341–354.
- Мијатовић, Сарафова 2025: Марина Д. Мијатовић, Наташа Сарафова. „Утицај културних традиција на остваривање породичних права на Косову и Метохији”. *Башњина*, св. 65, 385–400.
- Mikić 2013: Vladimir Mikić. „Status i uloga preambule u Ustavu Republike Srbije”. Fondacija Centar za javno pravo. <https://fcjp.ba/wp-content/uploads/2008/07/Vladimir_Mikic.pdf>. [23. 2. 2026].
- Mikić 2014: Vladimir Mikić. „Funkcije preambula savremenih ustava”. *Pravni zapisi*, br. 2, 432–447.
- Митровић, Перић 2022: Мирослав М. Митровић, Ненад Н. Перић. „Лобирање као стратешка комуникација у пракси – круна сепаратистичког покрета на Косову и Метохији”. *Башњина*, св. 58, 97–112.
- McKenna et al. 2001: Mark McKenna, Amelia Simpson, George Williams. “First words: The Preamble to the Australian Constitution”. *UNSW Law Journal*, br. 2, 382–400.
- Orgad 2010: Liav Orgad. “The preamble in constitutional interpretation”. *International Journal of Constitutional Law*, br. 4. Oxford: Oxford University Press, 714–738.
- Пајванчић 2009: Маријана Пајванчић. *Коментар Устава Републике Србије*. Београд: Фондација Конрад Аденауер.
- Petrov, Stanić 2019: Vladan Petrov, Miloš Stanić. „Religijski elementi u preambulama ustava: sa posebnim osvrtom na evropske zemlje”. *Državno-crkveno pravo kroz vekove*. Ur. Vladimir Čolović, Velibor Džomić, Vladimir Đurić i Miloš Stanić. Beograd: Institut za uporedno pravo; Budva: Pravoslavna Mitropolija crnogorsko-primorska, 341–356.
- Radovanović 2020: Snežana Radovanović. „Pravni značaj preambule (sa posebnim osvrtom na ustavno-pravni značaj)”. *Megatrend revija*, br. 2, 95–108.

- Симовић, Петров 2018: Дарко Симовић, Владан Петров. *Усђавно љраво*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
- Son 2017: Bui Ngoc Son. "Globalization of Constitutional Identity". *Washington International Law Journal*, br. 3. Washington, Seattle: University of Washington School of Law, br. 3, 463–534.
- Станић 2019: Милош Станић. „Носилац суверености у уставним преамбулама”. *Архив за љравне и друшћивене науке*, бр. 1/2, 123–142.
- Stanić 2021: Miloš Stanić. „Ukratko o ustavnom identitetu kao mostu saradnje Evropskog suda pravde i nacionalnih ustavnih sudova држава чланца”. *Revija za evropsko право*, br. 23. Kragujevac: Udruženje za evropsko право; Beograd: Institut za uporedno право, 61–71.
- Heka 2013: Laszlo Heka. „Ustavnoправни поредак Мађарске у свјетлу Устава из 2011. године”. *Pravni вјесник*, br. 3–4. Osijek: Pravni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, 157–185.
- Häberle 1998: Peter Häberle. „49 godina njemačkog Temeljnog zakona (ustava)”. *Politička misao*, br. 3. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 158–186.
- Häberle 2000: Peter Häberle. „Hrvatski ustav (1991.) u europskoj pravnoj usporedbi”. *Politička misao*, br. 1. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, 49–55.
- Corrias 2016: Luigi Corrias. "Populism in a constitutional key: Constituent power, popular sovereignty and constitutional identity". *European Constitutional Law Review*, br. 1. Amsterdam: The G.K. van Hogendorp Centre for European Constitutional Studies at the University of Amsterdam, 6–26.
- Šturanović 2023: Petar Šturanović. "The content of constitutional preambles in EU member states". *Zbornik Pravnog fakulteta Univerziteta Crne Gore*, br. 46. Podgorica: Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore, 83–99.

Miloš B. STANIĆ

PREAMBLE AS A DETERMINANT OF SERBIAN CONSTITUTIONAL IDENTITY

SUMMARY

In the paper, the author deals with creating a connection between the preamble of the Serbian Constitution of 2006 and the concept of constitutional identity, in the part where the preamble mentions Kosovo and Metohija. In the first part, he deals with the origin and concept of the preamble, while in the second part, its legal nature is determined. Then he points out the problems of the part of the preamble that refers to Kosovo and Metohija. Finally, the author, explaining the concept and importance of constitutional identity, makes a connection between Kosovo and Metohija in the preamble and the constitutional identity of our country, and concludes that the intention of the framers of the constitution was probably to "carve" Kosovo and Metohija into our constitutional identity.

Keywords: Kosovo and Metohija, preamble, constitutional identity.